

Examining the Relationship Between Parent–Child Relationship, Parenting Goals, and Spiritual Intelligence with Adolescents’ Self-Esteem

Soudabeh. Ershadi Manesh^{1*} 

¹ Assistant Professor, Department of Psychology, NT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding author email address: Sue.ershadi@gmail.com

Article Info

Article type:

Original Research

How to cite this article:

Ershadi Manesh, S. (2025). Examining the Relationship Between Parent–Child Relationship, Parenting Goals, and Spiritual Intelligence with Adolescents’ Self-Esteem. *Longevity*, 3(4), 1-24.

<https://doi.org/10.61838/kman.longevity.75>



© 2025 the authors. This is an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

ABSTRACT

The present study aimed to examine the relationship between the parent–child relationship, parenting goals, and spiritual intelligence with adolescents’ self-esteem. The research method was descriptive and correlational in nature. The statistical population consisted of all female high school students (second cycle of secondary education) in Districts 5 and 6 of Tehran during the 2023–2024 academic year. A total of 300 students were selected using a multistage cluster sampling method. The research instruments included the Parent–Child Relationship Evaluation Questionnaire, the Spiritual Intelligence Scale, the Self-Esteem Scale, and the Parenting Goals Questionnaire. Data were analyzed using Pearson’s correlation coefficient and multiple regression analysis in SPSS version 27. The findings indicated that there were significant relationships between the parent–child relationship, parenting goals, and spiritual intelligence with adolescents’ self-esteem ($p < .05$). Furthermore, the parent–child relationship, parenting goals, and spiritual intelligence significantly predicted adolescents’ self-esteem ($p < .05$). Based on these findings, professionals and counselors working in the field of child and adolescent development may design and implement interventions aimed at enhancing adolescents’ self-esteem.

Keywords: Parent–Child Relationship, Parenting Goals, Spiritual Intelligence, Self-Esteem

Introduction

Adolescence is widely recognized as one of the most critical developmental stages, characterized by profound psychological, emotional, and social transformations that shape identity formation and long-term personality development (Anzola, 2020). During this period, adolescents experience heightened vulnerability due to internal conflicts, uncertainty, and exposure to new social environments, making the study of protective psychological constructs essential. Among these constructs, self-esteem—defined as an individual's subjective evaluation of self-worth in specific contexts—plays a central role in shaping behavioral and emotional outcomes (Crocker & Wolfe, 2001). It constitutes a core component of the self-concept system and reflects individuals' attitudes toward themselves (Zhang & Lin, 2023). Self-esteem can be conceptualized across personal and social dimensions, where the former relates to internal competence and the latter to external validation (Huang, 2003). Empirical findings suggest that higher self-esteem enhances self-regulation and psychological well-being while reducing maladaptive outcomes such as self-criticism, depression, and self-harm behaviors (Hawley & Germain, 2014; Luo et al., 2022; Sargent, 2006; Zhang, 2022).

In educational contexts, adolescents face increasing academic pressures and social challenges, which may disrupt their psychological balance and lifestyle patterns (Balochi, 2018). In this regard, spiritual intelligence has emerged as a significant protective factor. Conceptually, spiritual intelligence refers to a set of cognitive and existential capacities that facilitate meaning-making, self-awareness, and adaptive functioning in complex life situations (Pinto, 2023). Previous studies have demonstrated a positive association between spiritual intelligence and psychological well-being, indicating that individuals with higher levels of spiritual intelligence exhibit greater emotional stability and resilience (Siddiqui & Khan, 2018). This suggests that spiritual intelligence may play a meaningful role in strengthening adolescents' self-esteem.

Another important determinant of adolescents' self-esteem lies in parenting-related variables, particularly parenting goals. Parenting goals reflect the motivations and intentions guiding parental behaviors and interactions with children, providing insight into how parents perceive their caregiving roles (Senior, 2014). These goals are often categorized into self-oriented and child-oriented objectives, influencing parental responsiveness, emotional support, and relational quality (Lee & Impett, 2019). Evidence indicates that parenting goals are closely linked to parental well-being, parent-child relationship quality, and responsiveness to children's needs, all of which can affect adolescents' psychological outcomes (Lee & Impett, 2019).

Furthermore, the parent-child relationship itself constitutes a foundational context for emotional and cognitive development. This relationship encompasses patterns of interaction, emotional bonding, and mutual understanding between parents and children (Cairns-Holt, 2012). A supportive and warm parent-child relationship fosters a sense of security, belonging, and self-worth, whereas dysfunctional relationships may contribute to psychological distress (Weisberger & Ziv, 2023). Despite the recognized importance of these variables, there remains a need for integrated models examining the simultaneous effects of parent-child relationships, parenting goals, and spiritual intelligence on adolescents' self-esteem. Therefore, the present study aimed to investigate these relationships within a comprehensive correlational framework.

Methods and Materials

The present study employed a descriptive-correlational design. The statistical population consisted of female high school students (second cycle of secondary education) in Districts 5 and 6 of Tehran during the 2023–2024 academic year. A total of 300 students were selected through multistage cluster sampling to enhance representativeness and external validity.

Data collection was conducted using four standardized instruments: the Parent–Child Relationship Scale (PCRS), the Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24), the Self-Worth Scale (SWS), and the Parenting Goals Questionnaire. These instruments assessed the quality of parent–child relationships, dimensions of spiritual intelligence, levels of self-esteem, and parental goal orientations, respectively.

Ethical considerations were strictly observed. Participants were informed about the study objectives, confidentiality of data, and voluntary participation. They were assured that the collected data would be used solely for research purposes and that they could withdraw at any time without consequences.

Data analysis was performed using SPSS version 27. Descriptive statistics included mean, standard deviation, skewness, and kurtosis. Inferential analyses involved Pearson correlation coefficients and multiple regression analysis. Statistical assumptions such as normality, linearity, independence of errors, absence of multicollinearity, and outlier detection were examined and confirmed prior to hypothesis testing.

Findings

Descriptive statistics indicated that the mean age of participants was 17.01 years ($SD = 3.87$), with academic averages ranging from 14 to 18. The mean scores for key variables were as follows: parenting goals ($M = 70.23$, $SD = 10.02$), spiritual intelligence ($M = 60.43$, $SD = 10.38$), father–child relationship ($M = 107.50$, $SD = 26.15$), mother–child relationship ($M = 168.13$, $SD = 27.38$), and self-esteem ($M = 90.40$, $SD = 25.54$). Normality tests confirmed that skewness and kurtosis values were within acceptable ranges.

Correlation analyses revealed significant positive relationships between all predictor variables and adolescents' self-esteem. Specifically, the father–child relationship showed a positive correlation with self-esteem ($r = 0.28$, $p < .05$), while the mother–child relationship demonstrated a stronger association ($r = 0.38$, $p < .05$). Parenting goals were also positively correlated with self-esteem ($r = 0.34$, $p < .05$), and spiritual intelligence exhibited a modest but significant relationship ($r = 0.20$, $p < .05$).

Multiple regression analysis indicated that the combined predictor variables explained approximately 47% of the variance in adolescents' self-esteem ($R^2 = 0.47$), reflecting a strong multivariate relationship. The overall regression model was statistically significant ($F = 46.259$, $p \leq .001$), and the Durbin–Watson statistic (1.992) confirmed the independence of residuals.

Stepwise regression analysis identified the most significant predictors of self-esteem. Identity formation emerged as the strongest predictor ($\beta = 0.545$), followed by positive feelings toward the father ($\beta = 0.147$), child acceptance ($\beta = 0.199$), security and love ($\beta = 0.109$), communication ($\beta = 0.145$), and transcendental awareness ($\beta = 0.104$). Multicollinearity diagnostics indicated acceptable tolerance and variance inflation factor (VIF) values, confirming the stability of the regression model.

Discussion and Conclusion

The findings of this study highlight the multifaceted determinants of adolescents' self-esteem, emphasizing the significant roles of family dynamics and psychological resources. The positive association between parent–child relationships and self-esteem underscores the importance of emotional warmth, effective communication, and mutual understanding within the family context. Adolescents who experience supportive interactions with their parents are more likely to develop a stable and positive self-concept.

The stronger influence of the mother–child relationship suggests that maternal emotional support and caregiving behaviors may play a particularly critical role in shaping adolescents' perceptions of self-worth. This finding aligns with developmental perspectives emphasizing early attachment and emotional bonding as foundational to psychological well-being.

Parenting goals were also found to be significant predictors of self-esteem, indicating that parental intentions and motivations directly influence adolescents' developmental outcomes. Goals centered on acceptance, emotional support, and child development contribute to a nurturing environment that fosters competence and autonomy. Conversely, rigid or self-centered parenting goals may undermine adolescents' sense of independence and self-worth.

The role of spiritual intelligence further enriches the understanding of self-esteem development. Adolescents with higher spiritual intelligence are better equipped to find meaning in life experiences, regulate emotions, and cope with stress, all of which contribute to a stronger sense of self-worth. This highlights the importance of integrating existential and meaning-oriented dimensions into psychological and educational interventions.

Overall, the results demonstrate that self-esteem in adolescents is not determined by a single factor but rather emerges from the interaction of relational, cognitive, and motivational processes. The combined predictive power of parent–child relationships, parenting goals, and spiritual intelligence suggests that interventions aimed at enhancing adolescents' self-esteem should adopt a holistic approach, addressing both family dynamics and individual psychological capacities.

In conclusion, strengthening parent–child relationships, promoting adaptive parenting goals, and fostering spiritual intelligence can significantly enhance adolescents' self-esteem. These findings provide valuable implications for educators, counselors, and policymakers seeking to design effective programs for adolescent development and mental health promotion.

Conflict of Interest

There is no conflict of interest in conducting the present study.

Acknowledgments

We sincerely thank all the elderly participants who, despite the numerous challenges we faced, supported us in completing this research.

Authors' Contributions

All authors contributed equally to the conception and design of the study, data collection, analysis and interpretation of the findings, drafting the manuscript, critical revision for important intellectual content, and approval of the final version. All authors take responsibility for the integrity of the work.

Ethical Considerations

This study was conducted in compliance with all ethical principles in human research.

Data Transparency

The data and sources used in this study will be made available upon request from the corresponding author, in compliance with copyright regulations.

Funding

The authors declare that no financial support was received for the research and/or publication of this article.



بررسی رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی و هوش معنوی با خودارزشمندی نوجوانان

سودابه ارشادی منش^{*}

۱. استادیار، گروه روانشناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^{*}ایمیل نویسنده مسئول: Sue.ershadi@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله

پژوهشی اصیل

نحوه استناد به این مقاله:

ارشادی منش، سودابه. (۱۴۰۴). بررسی رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی و هوش معنوی با خودارزشمندی نوجوانان. *طول عمر*، ۳(۴)، ۱-۲۴.



© ۱۴۰۴ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

این پژوهش با هدف بررسی رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی و هوش معنوی با خودارزشمندی نوجوانان انجام شد. روش پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم منطقه ۵ و ۶ شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بودند. تعداد ۳۰۰ دانش آموز با روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش پرسشنامه های ارزیابی رابطه والد فرزند، هوش معنوی، خودارزشمندی و اهداف والدینی بود. داده های پژوهش با ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری با نرم افزار SPSS نسخه ۲۷ تجزیه و تحلیل شد. یافته ها پژوهش نشان داد که بین رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی و هوش معنوی با خودارزشمندی نوجوانان رابطه معنادار وجود دارد ($P < 0/05$). همچنین رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی و هوش معنوی پیشبینی کننده خودارزشمندی نوجوانان است ($P < 0/05$). در نتیجه متخصصان و مشاوران علاقه مند به حوزه کودک و نوجوان، می توانند بر پایه نتایج به دست آمده مداخله هایی را جهت بهبود خودارزشمندی نوجوانان تدارک و اجرا کنند.

کلیدواژگان: رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی، هوش معنوی، خودارزشمندی

مقدمه

نوجوانی^۱ از جمله مهم‌ترین مراحل رشد و تحول انسان است که سهم بسزایی در رشد شخصیت آدمی دارد. این دوره با شک و تردید، نگرانی و اضطراب، پذیرش و طرد، تنش و دوگانگی و انواع دیگر از فرایندهای شناختی و روانی همراه است؛ بدین سبب یک نوجوان آسیب‌پذیر بوده و نیازمند توجه و دقت بیشتری است (Anzola, 2020). بنابراین با توجه به تغییرات جسمانی و روانشناختی در این سن بررسی سازه‌هایی که به موضوع روانشناسی خود در جهت تعریف هویت و کیستی نوجوان پردازند در تمامی فرهنگ‌ها همواره یک مسئله‌ی جدی بوده است. خودارزشمندی^۲ به قضاوت و تجربه ذهنی در موقعیت‌های خاص اشاره دارد (Crocker & Wolfe, 2001). این هسته اصلی سیستم خودپنداره است و اغلب در ارتباط با خودارزشمندی توضیح داده می‌شود (پارکر و مانر^۳، ۲۰۰۹) و به عنوان مجموعه‌ای از ویژگی‌های مبتنی بر توانایی فرد برای ارزیابی خود و نگرش‌هایش نسبت به «خود» شکل می‌گیرد (Zhang & Lin, 2023). خودارزشمندی عمومی مردم را می‌توان به دو جنبه تقسیم کرد: خودارزشمندی شخصی و اجتماعی (Huang, 2003). خودارزشمندی شخصی به احساس ارزشمندی اشاره دارد که مبتنی بر توسعه و بهبود توانایی‌های شخصی توسط خود شخص است، در حالی که دومی احساس ارزشمندی است که به تایید بیرونی و ارزیابی دیگران بستگی دارد (Huang, 2003). نتایج مطالعات نشان می‌دهد که خودارزشمندی می‌تواند خودتنظیمی را تسهیل، عزت‌نفس را افزایش دهد (Luo et al., 2022; Zhang, 2022) و خودانتقادی (Hawley & Germain, 2014)، افسردگی (Sargent, 2006) و خودآسیبی را کاهش دهد (Hawley & Germain, 2014).

در طول سال‌های تحصیلی، نوجوانان به طور کلی با نیازهای مختلف تحصیلی، اجتماعی و فردی مواجه می‌شوند. آنها به دلیل موقعیت تحصیلی، اجتماعی و شرایط خاص دوران نوجوانی بسیار آسیب‌پذیر هستند و تغییر محیط اجتماعی، ایجاد روابط جدید و استرس تحصیلی می‌تواند سبک زندگی آنها را تغییر دهد (Balochi, 2018). ولی هوش معنوی نقش مهمی در کمک به آنها دارد (Imani, 2021). هوش به عنوان یک توانایی شناختی توسط بینه در اوایل قرن بیستم پیشنهاد شد، اما در دو دهه اخیر مفهوم هوش به حوزه‌های دیگری مانند هوش طبیعی، هوش وجودی و هوش معنوی گسترش یافته است (Sahebalzamani et al., 2013). هوش معنوی به مجموعه‌ای از مهارت‌های ذهنی اطلاق می‌شود که بر زمینه‌های زندگی باکیفیت، مانند خودآگاهی و تفکر انتقادی تأکید می‌کند (Pinto, 2023). مطالعات قبلی همچنین ارتباط مثبتی بین هوش معنوی و بهزیستی روانشناختی پیدا کرده است. صدیقی و خان^۴ (۲۰۱۸) با بررسی ۳۶۰ دانشجوی دانشگاه پاکستانی دریافتند که دانشجویان با هوش معنوی میزان بهزیستی روانشناختی بالاتری دارند (Siddiqui & Khan, 2018).

از جمله متغیرهای روانشناختی دیگری که می‌تواند با خودارزشمندی مرتبط باشد پیگیری اهداف والدینی^۵ است. شاید هیچ تجربه زندگی به اندازه تجربیات کودکان از نظر عاطفی قوی یا معنادار نباشد (Senior, 2014) اهداف والدینی در خصوص اینکه مراقبت از فرزندان برای آنها لذت‌بخش یا ناراحت‌کننده است اطلاعاتی به ما می‌دهد. برای آزمایش این سازه (اهداف والدینی) باید در ابتدا به دنبال شناسایی اهداف فرزندپروری پرداخت و اینکه هر هدف چگونه با احساس بهزیستی عاطفی والدین، کیفیت رابطه با فرزند و احساس پاسخگویی به نیازهای فرزندشان مرتبط است (Lee & Impett, 2019). پیگیری اهداف والدینی ممکن است ماهیت متفاوتی داشته باشد. برای مثال یک پدر ممکن است در حاشیه دیدن بازی فوتبال اعتماد بنفس کودک خود را تقویت کند و یا یک مادر ممکن است به پسرش در مورد نحوه برخورد با قلدرها

¹ Adolescence

² . self-worth

³ . Parker, & Maner

⁴ Siddiqui, & Khan

⁵ Parenting goal pursuit

در مدرسه و اعتبار بخشیدن به احساسات او یا کمک به او برای مقابله سازنده با موقعیت همدلی کند (Lee & Impett, 2019). انواع اهدافی که والدین هنگام مراقبت از فرزندان خود دنبال می‌کنند، احتمالاً پیامدهایی بر احساس بهزیستی و پاسخگویی والدین دارد. اهداف والدینی به دو دسته اهداف دیگرگرا و خودگرا تقسیم می‌شود. این اهداف باید در ارتباط با بزرگسالان و از جمله روابط دوستانه و عاشقانه نیز مورد بررسی قرار گیرد. نتایج مطالعات نشان می‌دهد که پیگیری اهداف والدینی با بهزیستی، کیفیت رابطه و پاسخگویی والدین مرتبط است (Lee & Impett, 2019).

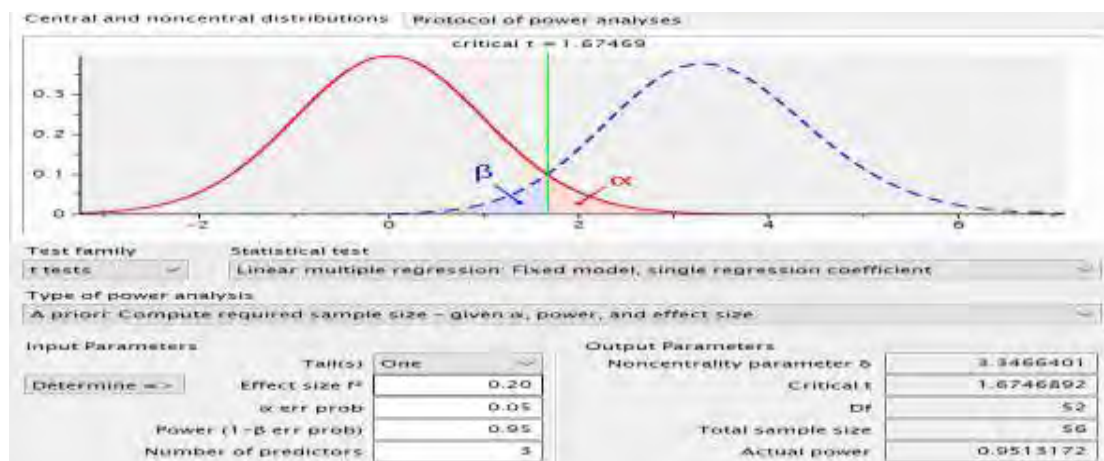
از سوی دیگر کارکردهای مختلف خانواده و نقش روابط والدین و روابط والدین با فرزندان در بهبود شاخص‌های خودارزشمندی و بهزیستی فرزندان انکارناپذیر است (Weisberger & Ziv, 2023). کارنس-هولت^۱ (۲۰۱۲) معتقد است که تعامل والد-فرزند یک رابطه‌ی مهم و حیاتی برای ایجاد امنیت و عشق است که متشکل از ترکیبی از رفتارها، احساسات و انتظاراتی است که منحصر به پدر و مادر خاص و یک کودک خاص است (Cairns-Holt, 2012). در واقع ارتباط والد-فرزند به تعامل قوی و مؤثر، درک و پذیرش متقابل بین والدین و فرزندان و برآوردن نیازهای واقعی فرزندان اشاره دارد (Cairns-Holt, 2012). تحقیقات بیشتر در مورد مشارکت منحصر به فرد و متقابل هر دو والدین در خانواده‌های سنتی دو والد در نتایج فرزند هنوز بسیار مورد نیاز است. با توجه به این خلاء پژوهشی ما بر آن شدیم تا در یک الگوی پژوهشی توصیفی-تحلیلی نقش هر دو والد را در کنار سایر متغیرها از جمله اهداف والدینی و هوش معنوی مورد مطالعه قرار دهیم.

مشکلات مرتبط با خانواده و نحوه نفوذ و روابط والد-فرزند آنها به همراه رفع نیازهای معنوی و خودپنداره (شایستگی/خودارزشمندی) نیز مانند سایر نیازها از اهمیت بالایی برخوردار است. لذا بررسی عوامل محافظت‌کننده خودارزشمندی در قالب ابعاد خانوادگی (روابط والد-فرزند و اهداف والدینی) به همراه نشاط و شادمانی معنوی با هسته مرکزی خود (خودارزشمندی) در قالب یک مدل رگرسیونی برای درک چگونگی تأثیرگذاری هر یک از این ابعاد بر خودارزشمندی می‌تواند به مداخلات آموزشی متناسب با روابط والد-فرزند و خودارزشمندی کمک کند تا با ارائه راهکارهایی برای افزایش نشاط و کاهش مشکلات سلامت روان نوجوانان گام مهمی برداشت. بنابراین این مطالعه به بررسی رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی و هوش معنوی با خودارزشمندی نوجوانان پرداخته است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، توصیفی و از نوع همبستگی است. این پژوهش از نظر هدف تحقیق، آینده‌نگر و بنیادی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی-مقطعی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم شهر تهران که در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ مشغول به تحصیل بودند می‌باشد. نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ نفر از دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه دوم منطقه ۵ و ۶ شهر تهران بود که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. بدین صورت که هر منطقه از شهر تهران به صورت یک خوشه در نظر گرفته خواهد شد، در ادامه از بین چهار خوشه، مناطق ۵ و ۶ انتخاب و از هر منطقه نیز یک مدرسه و از هر مدرسه نیز ۱۵۰ دانش‌آموز انتخاب شد. در این مطالعه با استفاده از نرم افزار G*Power حجم نمونه با توجه به تعداد متغیرهای پیش‌بینی (سه متغیر)، سطح خطای ۰/۰۵، سطح اطمینان ۰/۹۵ و اندازه اثر رگرسیونی ۰/۲۰ حجم نمونه ۵۶ نفر برآورد شد. اما در این مطالعه بخاطر افزایش اعتبار بیرونی و قابلیت تعمیم‌پذیری یافته‌ها حجم نمونه ۳۰۰ در نظر گرفته شد.

¹ Cairns-Holt



ابزار اندازه‌گیری

پرسشنامه ارزیابی رابطه والد-فرزند فاین و همکاران^۱ (PCRS)

مقیاس رابطه والد-فرزند برای اولین بار توسط فاین، مورلند و شوبل^۲ برای سنجیدن کیفیت روابط والد-فرزند تهیه شده است. "مقیاس رابطه‌ی والد-فرزند" یک ابزار ۲۴ ماده‌ای، برای سنجیدن نظر نوجوانان درباره رابطه آن‌ها با والدینشان است. پاسخ‌ها در یک طیف لیکرت ۷ درجه‌ای از ۱ (خفیف) تا ۷ (شدید) تنظیم شده است. ماده‌های ۹، ۱۳ و ۱۴ این مقیاس به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. در این مقیاس نمره بالاتر نشان‌دهنده رابطه خوب و مطلوب با پدر و مادر، و نمره پایین نشان‌دهنده ارتباط کم با والدین و تعارض با والدین است. این مقیاس دو فرم دارد، یکی برای سنجیدن رابطه‌ی فرزند با مادر و یکی هم برای سنجیدن رابطه‌ی فرزند با پدر. در فرم نسخه پدر سوالات (۳، ۱۴، ۱۸، ۲۴) مربوط به خرده مقیاس احساسات مثبت، سوالات (۱، ۲، ۶، ۹، ۱۰، ۱۶) خرده مقیاس درگیری و آمیختگی پدر، سوالات (۷، ۸، ۱۵، ۱۷) خرده مقیاس ارتباطات و سوال (۱۳) خرده مقیاس خشم است. در فرم نسخه مادر سوالات (۱، ۳، ۶، ۷، ۱۵، ۲۳) مربوط به خرده مقیاس احساسات مثبت، سوالات (۹، ۱۴) خرده مقیاس تنفر / گم‌گشتگی نقش، سوالات (۳، ۱۳، ۲۱، ۲۴) خرده مقیاس تعیین هویت و سوالات (۴، ۵، ۷، ۸، ۱۵، ۱۷) خرده مقیاس ارتباطات است. ضریب پایایی این خرده‌مقیاس را فاین و همکاران با استفاده از روش آلفای کرونباخ به دست آوردند. ضرایب پایایی مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های مربوط به پدر ۸۹ تا ۹۴، و برای کل مقیاس مربوط به پدر ۹۶ به دست آمد. همچنین، ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های مربوط به مادر ۶۱ تا ۹۴ و برای کل مقیاس مربوط به مادر ۹۶ به دست آمده که همسانی درونی خوبی را نشان می‌دهد. در پژوهش فاین و همکاران برای تعیین روایی این مقیاس از روش تحلیل عامل تاییدی استفاده شده است. نتایج تحلیل عامل تاییدی ارتباط بالا و خوبی بین ماده‌ها را نشان داد. پژوهش حاضر، ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس تعارض با پدر، ۸۹ و برای خرده‌مقیاس تعارض با مادر ۹۲ به دست آمد. همچنین، ضرایب استاندارد (بارهای عاملی)، در تحلیل عامل تاییدی، برای خرده‌مقیاس تعارض با پدر بین ۶۴ تا ۸۴ و برای خرده‌مقیاس تعارض با مادر بین ۶۷ تا ۷۸ متغیر بود.

پرسشنامه هوش معنوی کینگ^۳ (SISRI-24)

این پرسشنامه ۲۴ سوال و چهار بعد دارد. تفکر وجودی (۷ گویه)، آگاهی متعالی (۶ گویه)، بسط حالت هوشیاری (۵ گویه) و تولید معنای شخصی (۶ گویه). این پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت از ۱ تا ۵ نمره‌گذاری شده است. نمرات بین ۲۴ تا ۴۰ حد پایین، نمرات بین ۴۰ تا ۸۰ حد متوسط و نمرات بالاتر از ۸۰ حد بالای میزان هوش معنوی را نشان می‌دهد. در پژوهش رضایی (۱۳۹۳) برای روایی پرسشنامه

¹ The parent-child relationship assessment questionnaire of Fain et al

² Fine, Moreland and Schaubel

³ King's Spiritual Intelligence Questionnaire

از روایی محتوایی استفاده شد. برای این کار پرسشنامه‌های تحقیق علاوه بر کسب نظر اساتید محترم راهنما در اختیار چند تن از خبرگان صاحب‌نظر در حوزه مطالعاتی تحقیق قرار گرفت. در جمع‌بندی نهایی اصلاحات لازم اعمال و ابهاماتی که در این رابطه وجود داشت برطرف شد. در پژوهش رضایی (۱۳۹۳) برای تعیین همسانی درونی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده و این ضریب برابر ۰/۹۴۰ بدست آمده است.

پرسشنامه خودارزشمندی^۱ (SWS)

این پرسشنامه توسط کروگر^۲ و همکاران در سال ۲۰۰۳ تدوین شده است (Krueger, 2003). این پرسشنامه دارای ۷ زیر مقیاس و ۳۵ گویه است. این هفت مقیاس شامل خرده مقیاس حمایت خانواده (گویه‌های ۷-۱۰-۱۶-۲۴-۲۶-۲۹)، سبقت و رقابت‌جویی (گویه‌های ۳-۱۲-۲۵-۳۲)، ظاهری و جسمانی (گویه‌های ۱-۱۷-۱۸-۲۱-۳۰)، عشق خدایی (گویه‌های ۲-۸-۳۱)، شایستگی علمی (گویه‌های ۲۷-۳۳-۲۲-۱۹-۱۳)، تقوی و پرهیزگاری (گویه‌های ۵-۳۴-۲۸-۱۴-۱۱) و موافقت از سوی دیگران (گویه‌های ۴-۳۵-۲۳-۱۵-۹-۶) است. پاسخ‌ها در این مقیاس از کاملاً مخالفم (یک) تا کاملاً موافقم (هفت) درجه‌بندی شده است. دامنه نمره این پرسشنامه بین ۳۵ تا ۲۴۵ است. هر چه نمره حاصل از این پرسشنامه بیشتر باشد، نشان‌دهنده میزان بیشتر خودارزشمندی خواهد بود و بالعکس. در پژوهش کروگر و همکاران (۲۰۰۴) پایایی این مقیاس ۰/۸۳ ارزیابی شد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده مقیاس‌ها کمتر از ۰/۷۴ نبود. همچنین ضریب آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۸۱ به دست آمد.

پرسشنامه اهداف والدینی^۳

این پرسشنامه توسط لی و ایمپت^۴ (۲۰۱۹) برای سنجش اهداف والدینی ساخته شد (Le & Impett, 2019). این پرسشنامه دارای ۱۷ سؤال است که نحوه پاسخگویی به آن در یک طیف ۵ درجه‌ای از (اصلاً = ۱، کم = ۲، تا حدودی = ۳، زیاد = ۴ و خیلی زیاد = ۵) نمره‌گذاری می‌شود. دامنه نمرات در این مقیاس ۸۵ و حداقل آن ۱۷ می‌باشد. این پرسشنامه دارای چهار خرده‌مقیاس امنیت و عشق به کودک شامل سؤالات ۱ تا ۵، تحول کودک شامل سؤالات ۶ تا ۱۰، تصور والدین شامل سؤالات ۱۱ تا ۱۳ و پذیرش کودک ۱۴ تا ۱۷ می‌باشد. ساختار عاملی اکتشافی و تأییدی این پرسشنامه در پژوهش لی و ایمپت (۲۰۱۹) تأیید شده است. در پژوهش حاضر روایی سازه این پرسشنامه به وسیله تحلیل عوامل تأییدی بررسی می‌شود. همچنین پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ بررسی می‌شود.

ملاحظات اخلاقی

تمامی اصول اخلاقی در این مقاله در نظر گرفته شد. شرکت‌کنندگان در جریان هدف پژوهش و مراحل اجرای آن قرار گرفتند و توضیحات لازم جهت محرمانه‌بودن اطلاعات آنان و اینکه می‌توانستند هر زمان که بخواهند مطالعه را ترک کنند و در صورت تمایل، نتایج پژوهش در اختیار آن‌ها قرار خواهد گرفت. همچنین به آن‌ها اطمینان داده شد که این آزمونها و نتایج به دست آمده از آنها صرفاً جنبه پژوهشی دارد و مربوط به سازمان خاصی نیست. برای اطمینان بخشی بیشتر و جلب همکاری آزمودنی‌ها در پاسخگویی صحیح و دقیق به آنها تذکر داده شد که ضرورتی برای نوشتن مشخصاتی مانند نام و نام خانوادگی وجود ندارد و بهترین پاسخ، پاسخی است که گویای وضعیت واقعی آنها باشد.

¹ Self-Worth Scale

² Kruger

³ Parenting goal pursuit

⁴ Lee and Impet

روش آماری

تجزیه و تحلیل داده‌های بدست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS. 27 صورت گرفت. در این پژوهش از آمار توصیفی شامل (میانگین، انحراف استاندارد، کمینه، بیشینه، چولگی و کشیدگی) و در سطح استنباطی با رعایت مفروضه‌های ضریب همبستگی و رگرسیون چند متغیری استفاده شد. مفروضه‌های این روش‌های آماری شامل مفروضه نرمال بودن، خطی بودن، عدم هم‌خطی چندگانه، بررسی داده‌های پرت، استقلال خطای باقیمانده و پایایی متغیرهای پژوهش بود.

یافته‌ها

نتایج آمار توصیفی نشان داد که میانگین (و انحراف استاندارد) سن دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش ۱۷/۰۱ (و ۳/۸۷) با حداقل سن ۱۵ و حداکثر سن ۱۹ سال بود؛ همچنین از بین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش ۱۱۰ نفر (۳۶/۴ درصد) در پایه دهم، ۱۰۸ نفر (۳۴ درصد) در پایه یازدهم و ۱۰۰ نفر (۳۱/۴ درصد) در پایه دوازدهم مشغول به تحصیل بودند. میانگین (و انحراف استاندارد) معدل دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش ۱۶/۸۸ (و ۳/۸۷) با حداقل معدل ۱۴ و حداکثر ۱۸ بود.

جدول ۱

توزیع میانگین، انحراف استاندارد، کمینه و بیشینه متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کمینه	بیشینه	چولگی	کشیدگی
امنیت و عشق	۲۱/۷۸	۲/۹۰	۶	۲۵	-۱/۶۰۰	۴/۸۷۷
تحول فرزند	۲۰/۸۴	۳/۲۱	۹	۲۵	-۰/۴۱۱	-۰/۳۵۹
تصور والدین	۱۱/۴۸	۲/۸۹	۳	۱۵	-۰/۶۴۷	-۰/۱۰۵۶
پذیرش فرزند	۱۶/۱۱	۳/۲۷	۶	۲۰	-۰/۶۲۷	-۰/۱۰۶۲
اهداف والدینی	۷۰/۲۳	۱۰/۰۲	۳۳	۸۵	-۰/۳۵۴	-۰/۲۴۰
تفکر وجودی انتقادی	۲۱/۴۳	۳/۹۹	۱۱	۳۴	۰/۰۴۹	۰/۲۳۸
تولید معنای شخصی	۱۶/۱۷	۳/۴۹	۵	۲۵	-۰/۱۳۳	۰/۴۴۷
آگاهی متعالی	۲۲/۷۵	۴/۱۴	۸	۳۵	-۰/۱۵۴	۰/۵۸۵
بسط حالت هوشیاری	۱۶/۲۴	۳/۳۰	۶	۲۵	-۰/۱۰۶۰	۰/۳۰۶
هوش معنوی	۶۰/۴۳	۱۰/۳۸	۲۷	۹۴	-۰/۱۰۶۳	۰/۴۹۶
احساسات مثبت به پدر	۴۷/۹۴	۱۱/۳۲	۹	۶۳	-۰/۶۶۵	۰/۱۰۱۷
درگیری و آمیختگی پدر	۲۹/۴۶	۷/۷۵	۶	۴۲	-۰/۶۱۷	-۰/۱۰۴
ارتباطات	۲۵/۷۲	۷/۸۶	۵	۳۵	-۰/۷۶۷	-۰/۲۶۹
خشم	۴/۳۷	۱/۷۸	۱	۷	-۰/۲۴۴	-۰/۷۶۳
روابط با پدر	۱۰۷/۵۰	۲۶/۱۵	۲۲	۱۴۷	-۰/۶۸۷	۰/۱۰۱۶
احساسات مثبت مادر	۸۱/۴۱	۱۵/۴۸	۱۸	۹۸	-۰/۹۸۰	۰/۵۰۲
تنفر/ کم گشتگی نقش	۲۵/۱۹	۶/۳۲	۱۲	۴۲	۰/۵۲۴	۰/۱۱۲
تعیین هویت	۲۰/۲۴	۳/۷۹	۹	۲۸	-۰/۲۷۹	۰/۱۰۶۲
ارتباطات	۴۱/۲۷	۷/۹۶	۱۰	۴۹	-۱/۰۲۰	۰/۳۱۷
روابط با مادر	۱۶۸/۱۳	۲۷/۳۸	۶۱	۲۱۷	-۰/۷۴۵	۰/۲۸۴
رفاقت و برتری بر دیگران	۸/۵۹	۴/۸۷	۴	۲۸	۱/۱۶۵	۱/۱۵۷
نگرش دیگران	۲۲/۶۹	۸/۲۳	۵	۳۵	-۰/۴۹۹	-۰/۵۵۱
تأیید دیگران	۱۱/۸۹	۵/۹۹	۴	۲۸	۰/۴۱۰	-۰/۴۸۱
پرهیزکاری	۱۶/۸۲	۶/۳۲	۵	۳۵	۰/۲۶۱	۰/۳۰۱
عشق خدا	۱۳/۰۷	۸/۳۳	۵	۳۵	۱/۰۳۰	۰/۲۶۹
شایستگی تحصیلی	۱۷/۳۱	۶/۰۴	۶	۳۹	۰/۱۶۲	۰/۱۰۴۴
خودارزشمندی	۹۰/۴۰	۲۵/۵۴	۲۹	۱۸۵	-۰/۸۸۷	۰/۴۷۴

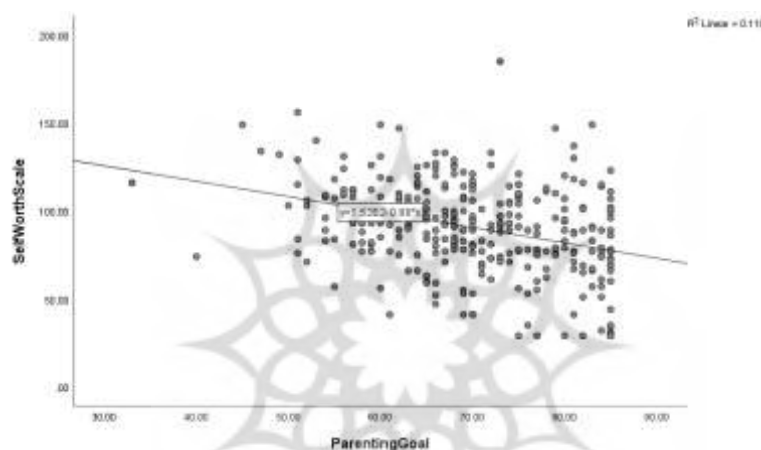
نکته: انحراف استاندارد چولگی = ۱۳۷ و انحراف استاندارد کشیدگی = ۲۷۳ است.

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود میانگین (و انحراف استاندارد)، کمینه و بیشینه متغیرهای پژوهش آورده شده است. با توجه به جدول ۴-۴ میانگین نمره کل اهداف والدینی ۷۰/۲۳ و (۱۰/۰۲)، هوش معنوی ۶۰/۴۳ (و ۱۰/۳۸)، روابط با پدر ۱۰۷/۵۰ (و ۲۶/۱۵)، روابط با مادر ۱۶۸/۱۳ (و ۲۷/۳۸) و خودارزشمندی ۹۰/۴۰ (و ۲۵/۵۴) می‌باشد. در ادامه مفروضه نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون چولگی و کشیدگی بررسی شده است.

در این پژوهش قدرمطلق ضریب چولگی و ضریب کشیدگی به ترتیب کمتر از ۳ و ۱۰ به دست آمد که این به معنی نرمال بودن داده‌های این پژوهش است. در این پژوهش نیز با استفاده از روش نمودارهای پراکندگی مفروضه خطی بودن تأیید شد.

شکل ۱

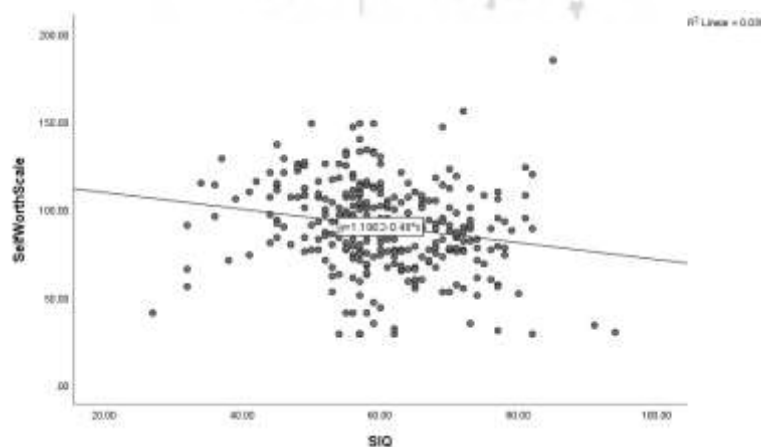
بررسی رابطه خطی متغیر اهداف والدینی و خودارزشمندی



همانطور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود مفروضه خطی بین متغیر اهداف والدینی (متغیر پیش‌بین) با خودارزشمندی (متغیر ملاک) به درستی رعایت شده است.

شکل ۲

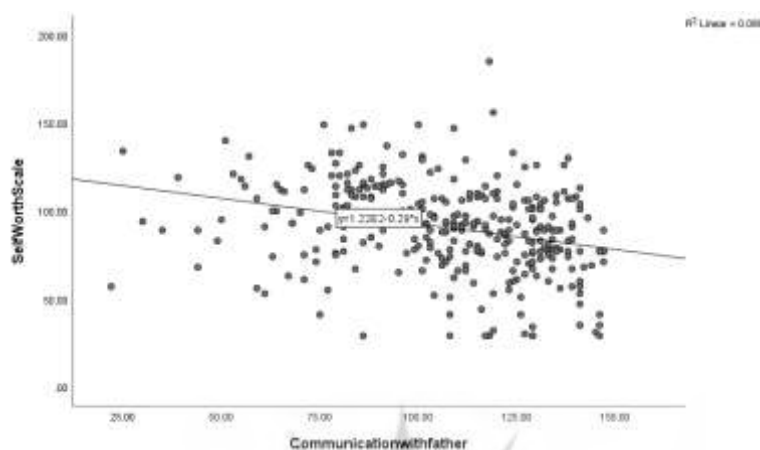
بررسی رابطه خطی متغیر هوش معنوی و خودارزشمندی



همانطور که در نمودار ۲ مشاهده می‌شود مفروضه خطی بین متغیر هوش معنوی (متغیر پیش‌بین) با خودارزشمندی (متغیر ملاک) به درستی رعایت شده است.

شکل ۳

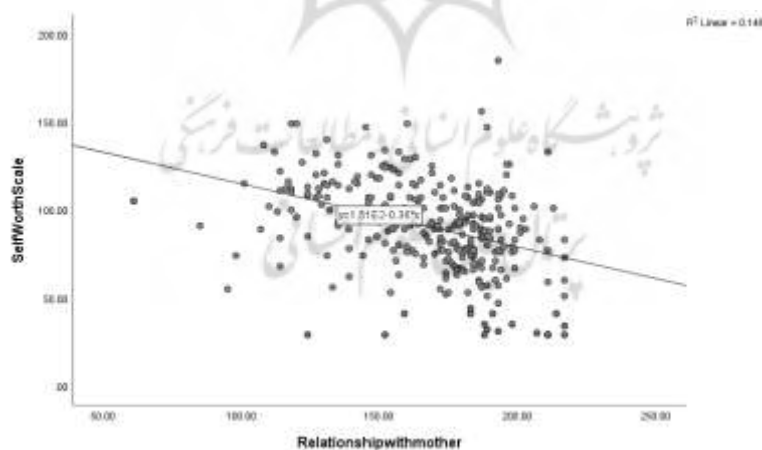
بررسی رابطه خطی متغیر روابط با پدر و خودارزشمندی



همانطور که در نمودار ۳ مشاهده می‌شود مفروضه خطی بین متغیر روابط با پدر (متغیر پیش‌بین) با خودارزشمندی (متغیر ملاک) به درستی رعایت شده است.

شکل ۴

بررسی رابطه خطی متغیر روابط با مادر و خودارزشمندی



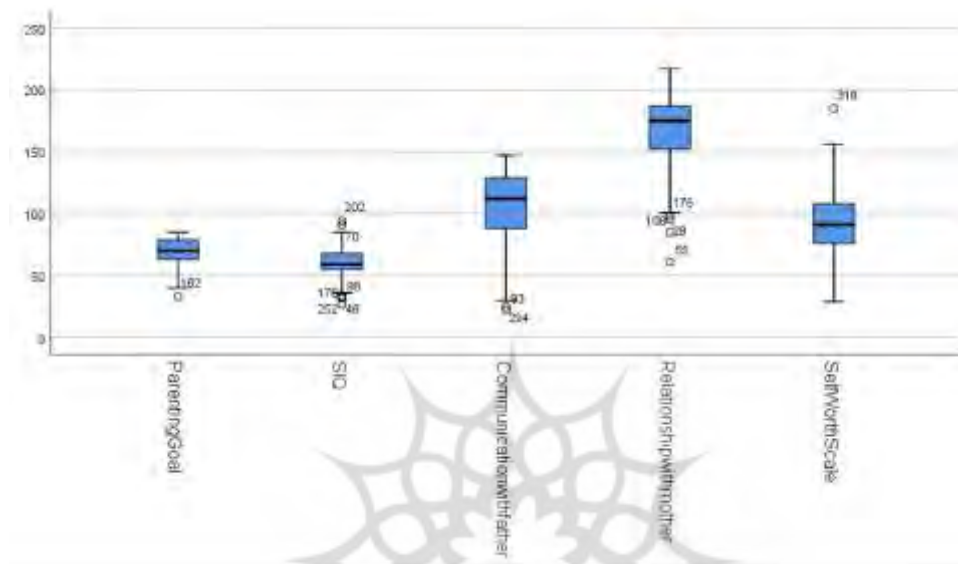
همانطور که در نمودار ۴ مشاهده می‌شود مفروضه خطی بین متغیر روابط با مادر (متغیر پیش‌بین) با خودارزشمندی (متغیر ملاک) به درستی رعایت شده است.

در پژوهش حاضر آماره‌های تحمل و عامل افزایش واریانس برای هیچ‌کدام از متغیرها به ترتیب از ۰/۱ کوچکتر و از ۱۰ بزرگتر نبود. بنابراین، هم خطی چندگانه در بین متغیرهای پیش‌بین این پژوهش یافت نگردید. نتایج نشان داد که مقادیر آماره تحمل برای همه متغیرهای پیش‌بین پژوهش از ۰/۱ بزرگتر و مقادیر آماره عامل افزایش واریانس نیز برای همه آن‌ها از ۱۰ کوچکتر می‌باشد.

نتایج نشان داد که آماره دوربین و اتسون برای تمامی متغیرهای پیش‌بین (اهداف والدینی، هوش معنوی، روابط با پدر و مادر) و ملاک (خودارزشمندی) در دامنه حداقل ۱/۹۴۵ و حداکثر ۲/۰۲۰ بود (که از عدد ۴ کمتر بود)، که این دامنه نشان‌دهنده این بود که مدل از نظر عدم وجود خودهمبستگی بین جملات خطا، که یکی از مفروض‌های اصلی مدل رگرسیونی است، مساله‌ای ندارد.

شکل ۵

بررسی داده‌های پرت با استفاده از نمودار جعبه‌ای (باکس ویسکر) برای متغیرهای پژوهش



همانطور که در نمودار ۵ مشاهده می‌شود داده‌های پرت مربوط به آزمودنی‌های (۱۸۲، ۲۵۲، ۱۷۸، ۹۸، ۴۶، ۲۹۴، ۹۳، ۱۷۶، ۱۰۸، ۲۸، ۵۵) در کرانه پایین و آزمودنی ۳۱۶ در کرانه بالا بود. که در نهایت از تحلیل داده‌ها کنار گذاشته شدند.

جدول ۲

ماتریس ضریب همبستگی متغیرهای روابط با پدر با خودارزشمندی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. احساسات مثبت به پدر	-					
۲. درگیری و آمیختگی پدر	**۰/۷۹	-				
۳. ارتباطات	**۰/۸۱	**۰/۸۶	-			
۴. خشم	**۰/۴۳	**۰/۴۰	**۰/۳۱	-		
۵. روابط با پدر	**۰/۹۴	**۰/۹۳	**۰/۹۳	**۰/۴۷	-	
۶. خودارزشمندی	**۰/۲۸	**۰/۳۱	**۰/۲۴	**۰/۴۲	**۰/۲۸	-

همان طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، مقادیر ضرایب همبستگی بین متغیرهای روابط با پدر و خودارزشمندی، در سطوح $p < ۰/۰۰۱$ و $p < ۰/۰۵$ آورده شده است و اکثر آن‌ها معنی‌دار می‌باشند. بین روابط با پدر با خودارزشمندی ($r = ۰/۲۸$, $P < ۰/۰۵$) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بنابراین فرضیه اول پژوهش تأیید می‌شود.

جدول ۳

ماتریس ضریب همبستگی متغیرهای روابط با مادر با خودارزشمندی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. احساسات مثبت مادر	-					
۲. تنفر/ گم‌گشتگی نقش	**۰/۳۷	-				
۳. تعیین هویت	**۰/۷۶	**۰/۴۲	-			
۴. ارتباطات	**۰/۹۲	**۰/۲۲	**۰/۶۳	-		
۵. روابط با مادر	**۰/۹۵	**۰/۳۳	**۰/۸۴	**۰/۹۰	-	
۶. خودارزشمندی	**۰/۳۵	**۰/۱۵	**۰/۳۴	**۰/۳۳	**۰/۳۸	-

همان طور که در جدول ۳ مشاهده می شود، مقادیر ضرایب همبستگی بین متغیرهای روابط با مادر و خودارزشمندی، در سطوح $p < ۰/۰۰۱$ و $p < ۰/۰۵$ آورده شده است و اکثر آن ها معنی دار می باشند. بین روابط با مادر با خودارزشمندی ($r = ۰/۳۸$, $P < ۰/۰۵$) رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بنابراین فرضیه دوم پژوهش تأیید می شود.

جدول ۴

ماتریس ضریب همبستگی متغیرهای اهداف والدینی با خودارزشمندی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. امنیت و عشق	-					
۲. تحول فرزند	**۰/۵۴	-				
۳. تصور والدین	**۰/۳۵	**۰/۵۸	-			
۴. پذیرش فرزند	**۰/۴۷	**۰/۶۲	**۰/۷۰	-		
۵. اهداف والدینی	**۰/۷۲	**۰/۸۵	**۰/۸۰	**۰/۸۶	-	
۶. خودارزشمندی	**۰/۲۱	**۰/۲۴	**۰/۳۳	**۰/۳۳	**۰/۳۴	-

همان طور که در جدول ۴ مشاهده می شود، مقادیر ضرایب همبستگی بین متغیرهای اهداف والدینی با خودارزشمندی، در سطوح $p < ۰/۰۰۱$ و $p < ۰/۰۵$ آورده شده است و اکثر آن ها معنی دار می باشند. بین اهداف والدینی با خودارزشمندی ($r = ۰/۳۴$, $P < ۰/۰۵$) رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بنابراین فرضیه سوم پژوهش تأیید می شود.

جدول ۵

ماتریس ضریب همبستگی متغیرهای هوش معنوی با خودارزشمندی

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱. تفکر وجودی انتقادی	-					
۲. تولید معنای شخصی	**۰/۶۶	-				
۳. آگاهی متعالی	**۰/۷۴	**۰/۷۸	-			
۴. بسط حالت هوشیاری	**۰/۶۷	**۰/۷۸	**۰/۷۶	-		
۵. هوش معنوی	**۰/۸۹	**۰/۸۲	**۰/۹۳	**۰/۸۸	-	
۶. خودارزشمندی	**۰/۱۹	**۰/۱۷	**۰/۱۶	**۰/۱۹	**۰/۲۰	-

همان طور که در جدول ۵ مشاهده می شود، مقادیر ضرایب همبستگی بین متغیرهای اهداف والدینی با خودارزشمندی، در سطوح $p < 0.001$ و $p < 0.05$ آورده شده است و اکثر آن ها معنی دار می باشند. بین هوش معنوی با خودارزشمندی ($r = 0.20$, $P < 0.05$) رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. بنابراین فرضیه چهارم پژوهش تأیید می شود.

جدول ۶

ضریب رگرسیونی متغیرهای روابط والد- فرزند، هوش معنوی و اهداف والدینی با خودارزشمندی

متغیر	R	R ²	Rdj	SD	دوربین- واتسون
تعیین هویت	0/612	0/374	0/372	20/20	1/992
احساسات مثبت پدر	0/656	0/430	0/426	19/32	
پذیرش کودک	0/671	0/450	0/445	19/01	
امنیت و عشق	0/677	0/458	0/451	18/89	
ارتباطات	0/682	0/465	0/456	18/81	
آگاهی متعالی	0/688	0/473	0/463	18/69	
مدل خلاصه مدل رگرسیونی	مدل	SS	DF	MS	F (P)
رگرسیون		96988/141	6	16164/690	46/259 (≤ 0/001)
باقیمانده		107975/530	309	349/435	-
کل		204963/671	315	-	-

همانگونه که در جدول ۶ نشان داده شده است پس از اجرای رگرسیون چندگانه، مقدار R^2 به دست آمده نشان داد که ۴۷ درصد از واریانس کل خودارزشمندی دانش آموزان توسط متغیرهای وارد شده در مدل، تبیین گردیده است. بدین دلیل کوهن^۱ (۱۹۸۸) معتقد است که مقادیر $R \geq 0.50$ (یعنی $R^2 \geq 0.25$) بیانگر ارتباط بسیار قوی بین متغیرهای مورد مطالعه است. در این مطالعه نیز $R^2 = 0.47$ بود که حاکی از ارتباط چندمتغیره قوی بین متغیرهای پیش بین (روابط- والد- فرزند، هوش معنوی و اهداف والدینی) و خودارزشمندی است. تحلیل واریانس^۲ روی همین مدل نیز حاکی از معنی داری مدل کلی بود: ($F_{(6, 309)} = 46/259$, $P \leq 0.001$). مقدار دوربین- واتسون نیز برابر با ۱/۹۹۲ است که بیان کننده استقلال متغیرها از یکدیگر می باشند.

جدول ۷

نتایج رگرسیون گام به گام در مورد متغیرهای پیش بین و ملاک

متغیرهای پیش بین	ضریب رگرسیون استاندارد نشده	ضریب رگرسیون استاندارد شده	T	P	مقدار تحمل	عامل افزایش واریانس
	B	Std	β			
عدد ثابت	98/219	10/489	-	$P \leq 0.001$	-	-
تعیین هویت	0/846	0/141	0/545	$P \leq 0.001$	0/867	1/154
احساسات مثبت پدر	0/986	0/327	0/147	$P \leq 0.003$	0/721	1/387

1 Cohen

2 Analysis of variance (ANOVA)

۱/۳۷۱	۰/۷۲۹	$P \leq ۰/۰۰۱$	۴/۱۱۰	۰/۱۹۹	۰/۳۸۱	۱/۵۶۷	پذیرش کودک
۱/۳۸۸	۰/۷۲۰	$P \leq ۰/۰۰۵$	۲/۲۴۱	۰/۱۰۹	۰/۴۲۶	۰/۹۵۴	امنیت و عشق
۱/۵۹۰	۰/۶۲۹	$P \leq ۰/۰۰۶$	۲/۷۸۶	۰/۱۴۵	۰/۱۷۴	۰/۴۸۶	ارتباطات
۱/۲۹۳	۰/۷۷۴	$P \leq ۰/۰۰۵$	۲/۲۱۸	۰/۱۰۴	۰/۶۷۱	۱/۴۸۸	آگاهی متعالی

برای تعیین تاثیر هر یک از مؤلفه‌های متغیرهای روابط والد-فرزند، هوش معنوی و اهداف والدینی به عنوان متغیرهای پیش‌بین و خودارزشمندی به عنوان متغیر ملاک، با تحلیل رگرسیون چندمتغیری به روش گام به گام تحلیل شدند. نتایج جدول نشان می‌دهد که وقتی مؤلفه‌های تعیین هویت وارد مدل شدند، مدل کلی ۳۷ درصد واریانس متغیر خودارزشمندی را تبیین کرد. با توجه به مقادیر بتا تعیین هویت با ($Beta = ۰/۵۴۵$)، احساسات مثبت پدر ($Beta = ۰/۱۴۷$)، پذیرش کودک ($Beta = ۰/۱۹۹$)، امنیت و عشق با ($Beta = ۰/۱۰۹$)، ارتباطات با ($Beta = ۰/۱۴۵$) و با آگاهی متعالی با ($Beta = ۰/۱۰۴$) به عنوان قوی‌ترین متغیرها برای پیش‌بینی خودارزشمندی دانش‌آموزان می‌باشند. همچنین با توجه به نتایج جدول فوق که نشان می‌دهد مقادیر آماره تحمل برای همه متغیرهای پیش‌بین پژوهش از ۰/۱ بزرگتر و مقادیر آماره عامل افزایش واریانس نیز برای همه آن‌ها از ۱۰ کوچکتر می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش بررسی رابطه والد-فرزند، اهداف والدینی و هوش معنوی با خودارزشمندی نوجوانان بود. نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین روابط با پدر با خودارزشمندی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بنابراین فرضیه اول این پژوهش تأیید شد؛ این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر برای مثال (Zhang & Lane, 2023) همخوانی دارد. کروس^۱ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی با هدف محیط خانواده و رشد خودارزشمندی: یک مطالعه طولی از سن ۱۰ تا ۱۶ سالگی نتایج مدل‌های پانل متقاطع، اثرات مثبت قابل توجهی بر خودارزشمندی کودکان برای گرمی والدین، نظارت، افسردگی پایین مادر، امنیت اقتصادی (در مقابل نامنی اقتصادی) و حضور (در مقابل غیبت) پدر به دست آمد (Krauss et al., 2020). با توجه به اثرات متقابل، خودارزشمندی کودکان ارزش‌های مثبت خانوادگی (یعنی اهمیت و محوریت خانواده) مادر و پدر را پیش‌بینی می‌کند. در استفاده از مدل‌های پانل متقاطع، الگوی نتایج مشابه بود تنها تأثیر افسردگی مادر بر خودارزشمندی کودک و تأثیر خودارزشمندی کودک بر ارزش‌های خانوادگی پدر از نظر آماری معنی‌دار بود. لی و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای با هدف واکنش والدین به عملکرد و خودارزشمندی کودکان: رابطه والدین-کودک و کیفیت دوستی به عنوان میانجی مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان داد که: (۱) پاسخ موفقیت‌محور والدین به طور مثبت با رابطه والد-فرزند، کیفیت دوستی و خودارزشمندی کودکان مرتبط است (Li et al., 2022). پاسخ شکست‌محور والدین با رابطه والدین-فرزند و خودارزشمندی فرزندان رابطه منفی داشت، اما با کیفیت دوستی رابطه مثبت داشت. (۲) رابطه والد-فرزند و کیفیت دوستی به عنوان میانجی‌گر زنجیره‌ای بین پاسخ موفقیت یا شکست والدین و خودارزشمندی کودکان شناسایی شدند. در تبیین این نتایج می‌توان گفت روابط عاطفی بین والدین و فرزندان، ارضا کننده، نشاط‌بخش و آرامش‌دهنده دو طرف است و افزون بر آن منشاء بسیاری از روابط عاطفی از قبیل دوستی، کمک به دیگران و همدلی، همین روابطی است که در خانواده شکل گرفته است. در اصل پایه‌گذار روابط خارج از خانه (تکامل اجتماعی انسان) در بعد خودارزشمندی درونی روابط والدین و شیوه‌های تربیتی آنان است. تکامل اجتماعی انسان به طور بنیادی به ایجاد پیوندهای بادوام نخستین با دیگران بستگی دارد. این یک جنبه کلیدی اجتماعی شدن برای اکثریت مردم در هر فرهنگی است. انسان به زندگی اجتماعی میلی فطری دارد و بنا به یک سلسله نیازهای اجتماعی

¹ Krauss

به خصوص نیاز به رشد اجتماعی و زیستی مجبور است که در جامعه به ارتباط و تعاملات با دیگران که زمانی پدر، مادر و اعضای خانواده، زمانی همسالان و دوستان هم مدرسه‌ای و زمانی سایر افراد جامعه‌اند، روی آورد. برای هر رفتاری در جامعه یک سلسله هنجارها، ارزش‌ها و شیوه‌هایی وجود دارد که باید آن‌ها را آموخت و رعایت کرد و این که انسان‌ها را از چه شیوه‌هایی و در کدام موقعیت‌ها استفاده می‌کنند، بستگی به میزان رشد اجتماعی و به عبارتی درجه جامعه‌پذیری و ادراک ارزشمندی آن‌ها دارد (Krauss et al., 2020). کنش‌های متقابل میان والدین و فرزندان اساس رشد عاطفی و شناختی و به عبارتی خودارزشمندی در کودکان می‌باشد. پدر و مادر از آن جهت در رشد شخصیت کودک اهمیت دارند که اثر خود را در دوره‌های اولیه رشد و نیز در شکل‌پذیرترین سال‌های حیات زندگی بر فرد اثر گذاشته و تا مدت‌ها فرزند را زیر نفوذ خود دارند. لذا گرمی والدین به عنوان یک جنبه مهم از شیوه‌های فرزندپروری والدین در نظر گرفته می‌شود که با شایستگی و احساس ارزشمندی بچه‌ها ارتباط دارد. این بعد قوی‌ترین و دائمی‌ترین اثرات را بر رشد کودک می‌گذارد. والدینی که در درجه بالایی از این بعد قرار دارند نسبت به فرزندان خود بامحبت هستند و آنان را می‌پذیرند اما والدینی که در درجه کمتری از این بعد قرار دارند نسبت به فرزندان خود سرد و طردکننده‌اند. بنابراین فرزندان دارای والدین مقتدر می‌آموزند که تعارض وقتی به بهترین وجه رفع می‌شود که نظرهای طرف مقابل در یک مذاکره دوستانه به حساب آورده شود. این مجموعه مهارت‌ها باعث حل مشکل به صورت مشترک و مؤثر شده و روابط خوبی با همسالان را سبب می‌شود و در نهایت به تشکیل یک شبکه خوب حمایت اجتماعی و فراهم کردن زمینه برای هیجانات مثبت و افزایش خودارزشمندی می‌انجامد (Orth, 2018).

نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین روابط با مادر با خودارزشمندی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بنابراین فرضیه دوم این پژوهش تأیید شد؛ این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر برای مثال (Mandal, 2023; Zhang & Lane, 2023) همخوانی دارد. اورت (۲۰۱۸) در یک مطالعه طولی از تولد تا سن ۲۷ سالگی: محیط خانواده در اوایل دوران کودکی چه تأثیر طولانی‌مدت بر خودارزشمندی و خودارزشمندی دارد نتایج نشان داد که محیط خانواده در اوایل کودکی به طور قابل توجهی خودارزشمندی و خودارزشمندی را با بزرگ‌شدن کودکان پیش‌بینی می‌کند (Orth, 2018). اگرچه اثرات با افزایش سن کمتر شد، اما اثرات آن هنوز در دوران بزرگسالی پایدار بود. بیشترین تأثیرات در خودارزشمندی و شایستگی کیفیت محیط خانه بود. در تبیین این نتایج می‌توان گفت، تجارب اولیه کودکی، به خصوص آن‌هایی که مرتبط با احساسات تهدید یا امنیت هستند، نقش مهمی در رشد اجتماعی، هیجانی و شناختی- اخلاقی بعدی دارد. در معرض تجربیات تهدیدکننده اولیه قرارگرفتن، مانند سوءاستفاده و بدرفتاری، غفلت، انتقاد و قلدری، با آسیب‌پذیری بیشتر آسیب‌شناختی روانی و ناسازگاری در بزرگسالی مرتبط است. برعکس تجارب امنیت و آرامش نه تنها با عدم تهدید بلکه همچنین باوجود علائم پیوندجویی مرتبط است (برای مثال اطمینان بخشی مجدد، گرمی، توجه و مراقبت و محبت) که می‌تواند برای تنظیم حالات عاطفی مهم باشد. علاوه بر این در هنگام مواجهه با رویدادهای استرس‌آور، فراخوانی گرمی والدین، با توانایی خود اطمینان بخشی، خودتسکینی، خودارزشمندی و خودارزشمندی مرتبط است؛ همچنین این توانایی خود اطمینان بخشی مجدد به‌طور منفی با هیجانات منفی و به‌طور مثبت با پیامدهای بهداشت روان مثبت مرتبط است. بنابراین رفتار والدین می‌تواند بافت‌های محیطی اولیه مهمی را برای کیفیت رشد شناختی و هیجانی کودکان فراهم کند و همچنین می‌تواند منبع عمده پریشانی در کودکی باشد. همچنین بر اساس مدل آسیب‌پذیری- استرس در آسیب‌شناسی روانی پژوهش‌های زیادی نقش عوامل مربوط به خانواده را به‌عنوان عامل زمینه‌ساز آسیب‌پذیری فرد موردبررسی قرار داده‌اند (Orth, 2018). به عنوان مثال، افسردگی مادر ممکن است منجر به یک فضای استرس‌زا و ناامیدکننده در خانه شود، که به نوبه خود ممکن است منجر به افزایش احتمال انزوای اجتماعی کودک در صورت تردید در بردن همسالان و دوستان به خانه شود، که نوعی کاهش خودارزشمندی فردی و خانوادگی است. با توجه به افسردگی مادر، تشدید تعارض والدینی ناشی از پریشانی روان‌شناختی کودک ممکن است خود را کم‌ارزش‌تر بداند زیرا مادر اغلب علائم افسردگی را نشان

می‌دهد، پدر وضعیت موجود را بر نمی‌تابد و انرژی والدینی که باید صرف گرمی، محبت، مهربانی و امنیت در کودک شود منجر به بی‌توجهی، غفلت و نادیده انگاری می‌شود چیزی که در کودک می‌تواند فرزند ناخواسته‌بودن را شکل دهد (Krauss et al., 2020). در تبیین دیگر این نتایج می‌توان گفت محیط پویایی خانواده (گفتمان خانوادگی با وجود تعارض و نحوه حل تعارض) یک محیط انعطاف‌پذیر، مشورتی، مشارکتی، مبتنی بر نظم، قانون و مقررات خود است. روابط والد و فرزند به درستی در این محیط تعریف شده، نقش‌ها بر حسب توانایی‌ها به افراد محول می‌شود و انجام وظایف محوله به هر کدام از اعضا باعث انسجام درونی ساختار خانواده شده و زمینه را برای ارزشمندی فردی، شناختی و هیجانی فرزندان فراهم می‌کند. از سوی دیگر در محیط خانواده خشک، رسمی و انعطاف‌ناپذیر، والدین با محبت و محدودکننده فرصت کسب تجربه و یادگیری را از کودکان سلب می‌کنند. آن‌ها با محبت افراطی داشتن، آزادی لازم را از کودکان خود سلب می‌کنند. در چنین خانواده‌هایی که کنترل بر روی فرزندان زیاد است، آنان فرزند را مورد محبت بیش از حد قرار داده و به کودک خود مسئولیت‌پذیری را یاد نمی‌دهند و مدام در فکر این هستند که کودک را زیر نظر داشته باشند که این عوامل نوعی وابستگی و زندگی انگلی را برای آن‌ها به بار می‌آورد که نتیجه آن نداشتن عزت‌نفس، جرأت‌ورزی و احساس شایستگی و ارزشمندی است. با توجه به این که این والدین طرز برخورد مناسبی با کودک خویش ندارند و احساس ارزشمندی و کارآمدی را برای کودک خود به ارمغان نمی‌آورند سبب بروز ناسازگاری در کودک خود می‌شوند. آنان به کودک به‌عنوان یک شی یا کالا نگاه می‌کنند که بر آن مالکیت دارند و هر کاری که دوست داشته باشند باید با کودک انجام دهند چون مالک وی هستند. کودکان چنین خانواده‌هایی احساس امنیت ندارند و از حمایت اجتماعی کمتری برخوردار خواهند شد. و در نتیجه ادراک تمایز یافتگی، استقلال، خودمختاری، شایستگی و خودارزشمندی در آنها شکل نمی‌گیرد و در آینده و روابط خود بیشتر سلطه‌پذیر خواهند شد.

نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین اهداف والدینی با خودارزشمندی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بنابراین فرضیه سوم این پژوهش تأیید شد. این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر برای مثال (Lee & Impett, 2019; Steiger et al., 2014) همخوانی دارد. نتایج مدل‌یابی معادله ساختاری نشان داد که ۶۴ درصد از واریانس روابط پدر و ۳۷ درصد از واریانس روابط با مادر توسط اهداف والدینی و مقایسه اجتماعی و ۶۳ درصد از واریانس اشتیاق تحصیلی توسط اهداف والدینی، مقایسه اجتماعی و روابط والد و فرزند تبیین می‌شود، همخوانی دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت، والدین دارای اهداف والدینی مشخص از جمله پذیرش بدون قید و شرط به همراه امنیت و عشق، به‌طور مشخصی نیازهای هیجانی کودک خود را برآورده کرده‌اند و مهارت‌های اجتماعی، شناختی و هیجانی مرتبط به فرایند روابط بین‌فردی و تحصیلی را به کودکان خود آموزش داده‌اند و آن‌ها را برای رسیدن به اهداف کودک، نه اهداف خود، آماده کرده‌اند. لذا زمانی که کودکان از لحاظ تحول شناختی، هیجانی و اجتماعی مهارت‌های لازم را دریافت کند وقتی در محیط‌های آموزشی قرار می‌گیرد بر کسب دانش و آگاهی و یادگیری عمیق تأکید می‌کند، و زمانی که در ابعاد آموزشی با مشکلاتی و یا افت تحصیلی مواجهه شوند چون فضا و جو خانواده این امکان را به دانش‌آموز می‌دهد تا در خصوص دست‌آوردها، نواقص و فقدان مهارت‌های لازم در ابعاد مختلف ابرازگری داشته باشد، و موفقیت تحصیلی خود را حاصل یک فرایند چندبعدی فردی، خانوادگی و آموزشی در نظر بگیرد و برای بهبود سطح توانایی خود تلاش کند و در مواجهه با تکالیف یادگیری دشوار و مشکل از کمک‌طلبی بهره‌مند شود. در واقع اگر اهداف والدینی جایگزین اهداف فرزندان شود و یا به‌عبارتی از قبل اهداف والدینی موفقیت به هر قیمتی به فرزندان القاء شود فرزندان احساس می‌کنند که از استقلال و خودمختاری که بر خودارزشمندی آن‌ها تأثیرگذار است برخوردار نیستند و در واقع آن‌ها نگران این مسئله هستند که از جانب دیگران و به خصوص والدین وقتی که عملکرد متناسب با اهداف آن‌ها نداشته باشند مورد سرزنش قرار گیرند. از جهتی والدین نیز بر کسب دانش و آگاهی و پیشرفت مهارت تأکید دارند بنابراین آن‌ها برای جلوگیری از قضاوت‌های منفی دیگران در مورد خود، احتمال دارد در مواجهه با مشکلات از کمک‌طلبی بهره نگیرند و این فرایند بر خودارزشمندی به عنوان یک کلیت عمومی و تعریف‌شده از خود برخوردار نشوند (چینگ‌کو، ۲۰۱۷).

لذا اهداف والدینی از طریق فراهم کردن شرایط پذیرش، ایجاد امنیت و عشق و ادراک آن توسط هر کدام از والدین (احساسات مثبت و ارتباط) می‌تواند با خودارزشمندی مرتبط باشد. از سوی دیگر اساسی‌ترین عامل رشد شخصی و بهزیستی در فرزندان پذیرش است؛ پذیرش به این معنا که ما در روابطمان نه تنها باید نیازهای خودمان را برآورده کنیم بلکه باید به نیازهای طرف مقابل نیز توجه کنیم برای پذیرش فرزندان نیاز به سه اصل اساسی است اول محبت، استقلال و سوم همدلی که در آن پذیرش وجود داشته باشد سایر عامل‌های دیگری از جمله گذشت و شفقت را نیز به همراه دارد. از آن جایی که ما هر انسان را دارای نقاط ضعف و قوتی می‌دانیم و خودمان یک انسان هستیم و از این قاعده مستثنی نیستیم این گام اول است که ما فرزندان را همانطور که هست با وجود نقاط ضعفش بپذیریم به او محبت کنیم، شنونده باشیم و با شرایط و رویدادهای استرس‌زا در کنار هم باشیم. اما این به تنهایی کافی نیست زیرا دومین عامل اساسی باید به پذیرش اضافه شود و آن احترام است. در احترام هر یک از والدین به یکدیگر و به فرزندان آنها را به این نتیجه می‌رساند که هر کدام از ما به عنوان یک انسان علاوه بر اینکه نیاز داریم دارای ارزش‌های شخصی، خانوادگی و اجتماعی هستیم و باید به عقاید، باورها و نظرات همدیگر احترام بگذاریم. البته احترام می‌تواند زمینه را برای رشد صفات مثبت از جمله توانمندی فردی، کاهش تعارض، انتقادپذیری و خودارزشمندی ظاهری و جسمانی فراهم می‌کند چون مهم‌ترین قاعده در رشد فردی احترام به عقاید، دیدگاه‌ها و تحمیل نکردن عقاید به یکدیگر است این قاعده زمینه را برای انعطاف‌پذیری شناختی و هیجانی فراهم می‌کند. لذا در شرایط تعارض برانگیز احترام می‌تواند جایگاه فرد را در رابطه و نظام خانواده مشخص کند. بنابراین در کنار این دو عامل، عامل سوم که رشد خودارزشمندی را به همراه دارد و وابسته به اهداف والدین است اشتیاق است. عشق ورزیدن یک هنر است هنری که در آن افراد به هیجانات خود و دیگری احترام می‌گذارند، بدون همدیگر احساس خلاء و نقصان می‌کنند. برای عشق ورزیدن نیاز به پذیرش خویشتن است. لذا شوق، اشتیاق و انگیزه برای بودن با فرزندان و گذراندن اوقات فراغت در کنار آنها بدون نصیحت، مقایسه، سرزنش، توهین و تحقیر باعث مجاورت و پیوندجویی بیشتر می‌شود و این امر می‌تواند بر روی عاملیت و خودارزشمندی فرد تأثیرگذار باشد. حال با وجود این سه صفت ما نیازمند به یک اصل اساسی هستیم و آن صداقت، رو راستی، عدالت و انصاف در روابط با فرزندان است. داشتن عدالت و راستگویی می‌تواند تداوم یک رابطه را مشخص کند به این دلیل که راستگویی بر اصل تعهد و پایبندی تأکید دارد که خود می‌تواند زمینه را برای تداوم، پایداری و بقای رابطه فراهم کند. چه بسا افرادی که با وجود سه اصل اول روابطشان خوب بوده است اما به دلیل دروغگویی در برآورده ساختن نیازها و انتظارات و پنهان کاری زمینه را برای به بن‌بست کشاندن آن رابطه فراهم نموده‌اند. لذا داشتن این چهار صفت در رابطه می‌تواند تعارضات طبیعی زندگی روزمره را تعدیل کند، روابط والدین با یکدیگر و والد با فرزند را بهبود ببخشد و یک جو آرام همراه با مهارت‌های مناسب برای حل مشکلات زمینه را برای ادراک شایستگی و خودارزشمندی در تک‌تک اعضای خانواده فراهم کند.

نتایج به دست آمده از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین هوش معنوی با خودارزشمندی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. بنابراین فرضیه چهارم این پژوهش تأیید شد؛ این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر برای مثال (Aghajani & Samadifard, 2018) همخوانی دارد. ژو و همکاران (۲۰۲۴) در یک مرور سیستماتیک و فراتحلیل با هدف رابطه بین هوش هیجانی، هوش معنوی و پیشرفت دانش‌آموز به این نتیجه دست یافتند که میانگین کلی پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دانشگاه‌ها و مدارس ۱۵/۹۱ بود (Zhou et al., 2024). میانگین نمرات هوش معنوی و هیجانی به ترتیب ۱۳۸/۲۷ و ۱۲۸/۹۴ بود. نتایج نشان داد که بین هوش معنوی، هوش هیجانی، پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت. در راستای نتایج به دست آمده می‌توان بیان کرد که دانش‌آموزان دارای هوش معنوی به خودباور و اطمینان دارند که در کجا می‌توانند از راهبردهای فعال و مثبت در موقعیت استفاده کنند و چگونه هیجانات مربوط به موقعیت را کنترل کنند. آن‌ها همچنین باور دارند که گاهی به تنهایی و گاهی با حمایت‌های اجتماعی دیگران قادر به حل مسائل هستند. در نتیجه ضمن رشد، خودسازی و خودارزشمندی در آن‌ها افزایش می‌یابد. با افزایش احساس خودارزشمندی دانش‌آموزان در زمینه‌های

حل مسئله، آن‌ها به‌سوی خلاقیت هدایت می‌شوند. بر این اساس هوش معنوی در بستر خودارزشمندی نقش مؤثری دارد، در این خصوص احساسات مثبت دانش‌آموزان نسبت به خود و توانایی ساختن خود ارتقای عملکرد خلاقانه دانش‌آموزان را به همراه خواهد داشت، دانش‌آموزان با توانایی خودارزشمندی بالا با استفاده از رویکردهای حل مسئله، ضمن شناسایی مشکلات، راه‌های حساب شده و نوینی را برای حل مشکلات و در نتیجه ارتقای خلاقیت در خود فراهم می‌کنند. از یافته‌های دیگر مشخص شد که تأثیر هوش معنوی بر خودارزشمندی مثبت و معنی‌دار است. از سوی دیگر دانش‌آموزانی که دارای هوش معنوی هستند توانایی بیشتری جهت درک خواسته‌های دیگران دارند. هوش معنوی شامل هدایت و معرفت درونی، حفظ تعادل فکری، آرامش درونی و بیرونی و عملکردهای همراه با بصیرت و ملایمت و مهربانی است و توانایی به دست آوردن قدرتی که دانش‌آموزان را برای رسیدن به رؤیاهای خود یاری می‌دهد که به خودارزشمندی و افزایش انگیزش تحصیلی نیز می‌انجامد. به نظر می‌رسد دانش‌آموزانی که توانایی خودارزشمندی بالایی دارند از رفتارهای اجتماعی مثبت نیز برخوردار هستند، و با انگیزش تحصیلی خود را برای موقعیت‌های مختلف تحصیلی از جمله امتحان و موفقیت در آن آماده می‌کنند. هدفی که در خودارزشمندی، دنبال می‌شود، ارائه یک شخصیت سالم است که به بلوغ فکری رسیده، در برابر انواع مشکلات از خود مقاومت نشان می‌دهد و علاوه بر محیط تحصیلی، در زندگی شخصی خویش نیز خودکنترل می‌شود. این امر از طریق بسترهای مناسب از جمله هوش معنوی، نهادینه خواهد شد که به خودارزشمندی بالا در دانش‌آموزان ختم می‌شود (Zhou et al., 2024).

نتایج به دست آمده از رگرسیون چندمتغیری به روش گام‌به‌گام نشان داد که هویت، احساسات مثبت پدر، پذیرش کودک، امنیت و عشق، ارتباطات و با آگاهی متعالی قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های خودارزشمندی بودند و این متغیرها ۴۷ درصد از واریانس خودارزشمندی را تبیین می‌کردند. بنابراین فرضیه پنجم این پژوهش تأیید شد؛ این یافته با نتایج پژوهش‌های دیگر برای مثال (Aghajani & Samadifard, 2014; Steiger et al., 2018) همخوانی دارد. زو و همکاران (۲۰۲۴) در یک مرور سیستماتیک و فراتحلیل با هدف رابطه بین هوش هیجانی، هوش معنوی و پیشرفت دانش‌آموز به این نتیجه دست یافتند که میانگین کلی پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان دانشگاه‌ها و مدارس ۱۵/۹۱ بود (Zhou et al., 2024). میانگین نمرات هوش معنوی و هیجانی به ترتیب ۱۳۸/۲۷ و ۱۲۸/۹۴ بود. نتایج نشان داد که بین هوش معنوی، هوش هیجانی، پیشرفت تحصیلی و خلاقیت دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت. نتایج مدل‌یابی معادله ساختاری نشان داد که ۶۴ درصد از واریانس روابط پدر و ۳۷ درصد از واریانس روابط با مادر توسط اهداف والدینی و مقایسه اجتماعی و ۶۳ درصد از واریانس اشتیاق تحصیلی توسط اهداف والدینی، مقایسه اجتماعی و روابط والد و فرزند تبیین می‌شود، همخوانی دارد. در تبیین این یافته پژوهش می‌توان گفت بهزیستی هر دو والد از عوامل تأثیرگذار بر خودارزشمندی و جایگاه او در خانواده دارد. که تأثیر خود را از طریق بهزیستی ذهنی والدین بر فرزندان اعمال می‌کند. به این ترتیب در کنار عوامل مربوط به مدرسه، دوستان و همسالان که بر اساس ادبیات پژوهش بر خودارزشمندی تأثیر می‌گذارد، خانواده نیز در این مورد نقش مهمی ایفا می‌کند، مسئله‌ای که کمتر موردتوجه قرار گرفته است. در واقع در صورتی که مدرسه از شرایط بسیار خوبی برخوردار باشد، اگر بهزیستی ذهنی دانش‌آموز تحت تأثیر والدین و خانواده پایین باشد، شایستگی و خودارزشمندی قطعاً تحت تأثیر قرار می‌گیرد. از سوی دیگر نظارت و کنترل غیرمکفی از سوی والدین، درگیری و اختلاف نظر والدین با یکدیگر و اختلاف شدید درون خانواده، حمایت عاطفی اندک از سوی والدین می‌تواند بر ابعاد خودارزشمندی روانشناختی، اجتماعی و تحصیلی فرزندان اثرات منفی داشته باشد لذا روابط والدین با یکدیگر و نحوه فراگیری رفتار توسط فرزندان از جمله عوامل اثربخش بر شایستگی تحصیلی و خودارزشمندی است. به این دلیل خانواده به عنوان اولین و مهمترین کانون رشد و تربیت نوجوانان، اهمیت فوق‌العاده‌ای در شکل‌گیری و تکامل رفتاری دارد. در این دوره، نوجوانان نیازهای گوناگونی از قبیل کسب هویت، درک ارزش وجودی خویش، خودآگاهی، استقلال عاطفی از خانواده، برقراری روابط سالم با دیگران و کسب مهارت‌های لازم در دوست‌یابی را دارند. تأمین این‌گونه نیازها در محیط خانوادگی گرم و ارضاکنده صورت

می‌گیرد. در واقع، مراقبت، درک همدلانه و مشارکت، ساختار قدرت شفاف و حل مسئله از کارکردهای ضروری خانواده می‌باشند که در تامین سلامت روان‌شناختی، اجتماعی و هیجانی و متعاقب آن خودارزشمندی نقشی حیاتی ایفا می‌کنند. بنابراین یکی از ابعاد اساسی سلامت روان شناختی، درک کودک از خود یا همان خودپنداره (اجتماعی، فردی و تحصیلی) است. خودپنداره یعنی درک فرد از خود به عنوان انسانی با ویژگی‌های منحصر به فرد و با تمامی ویژگی‌های مثبت و منفی خویش که چنین تصویری از خود، سنگ بنایی هم برای رشد هیجانی و هم رشد اجتماعی و تحصیلی می‌باشد. این درحالی است که عدم پویایی نظام خانواده، فقدان انسجام، روابط پرتعارض والدین رفتار نامناسب سرپرست خانواده و جو روانی متشنج و انعطاف‌ناپذیر خانه به عنوان پایه‌های اساسی نظام خانواده، رشد خودپنداره مثبت آنها را بیش از پیش دچار چالش می‌سازد. محرومیت از کارکردهای طبیعی خانواده نه تنها خودپنداره کودکان بلکه ادراک آنها را از آینده نیز تحت تاثیر قرار می‌دهد. و این ادراک بد رفتاری می‌تواند اجتناب از مدرسه، اضطراب، عدم موفقیت و ترک تحصیل را فراهم آورد. در صورتی که جو با ثبات، روابط مثبت والدین، حمایت و گرمی والدین با یکدیگر و با فرزندان از جمله عوامل مؤثر بر خودارزشمندی فرزندان است. از این‌رو، چنانچه سبک‌های فرزندپروری و روابط والد-فرزند توسط والدین به‌گونه‌ای باشد که هیچ برتری بین دو طرف وجود نداشته باشد، پاسخ‌های عاطفی و توقعات و انتظارات والدین بالا و منطقی باشد، محدودیت‌های اعمال شده روشن و واضح و همراه با نظم و انضباط عادلانه باشد، در فرزند حس دلگرمی ایجاد شده و فرزند حس حمایت، انسجام و خودارزشمندی را احساس می‌کند. احتمالاً این نوع تعامل باعث خواهد شد تا مشارکت اجتماعی و تحصیلی فرزندان بیشتر شود و همچنین به‌واسطه تأثیر مثبتی که این نوع سبک در توانایی فرزندان در شناخت مفاهیم و پدیده‌ها می‌نهد باعث افزایش خودارزشمندی در فرزندان می‌شود.

از محدودیت‌های پژوهش می‌توان گفت که پژوهش حاضر در مورد دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر تهران به مرحله اجرا درآمده است، بر این اساس برای تعمیم نتایج به سایر گروه‌ها بایستی احتیاط کرد. همچنین استفاده از پرسشنامه به خاطر سوگیری پاسخ دهندگان محدودیتی بود که برای این منظور از دانش‌آموزانی که متمایل به شرکت در پژوهش بودند برای تحقیق استفاده شود که قدرت تعمیم یافته‌ها را به همه جامعه افراد دانش‌آموزان محدود می‌کند. برای تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج، پیشنهاد می‌گردد که این پژوهش در شهرهای دیگر و با خرده فرهنگ‌ها و اقلیت‌های موجود در جامعه ایران، تکرار شود. و همچنین با توجه به تجربیات و یافته‌های بدست آمده، تکرار پژوهش‌های مشابه روی تعداد بیشتر با همگنی بالاتر می‌تواند نتایج قوی‌تر و راهکارهای عملی‌تری را در خصوص عوامل روان‌شناختی مؤثر در خودارزشمندی حاصل نماید.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی

محققان بر خود لازم می‌دانند از تمامی افرادی که با پژوهشگران همکاری صمیمانه‌ای داشتند، تشکر نمایند.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

موازن اخلاقی

این پژوهش با رعایت تمامی اصول اخلاق در پژوهش‌های انسانی انجام شده است.

شفافیت داده‌ها

داده‌ها و مآخذ پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسنده مسئول و ضمن رعایت اصول کپی رایت ارسال خواهد شد.

حامی مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

References

- Aghajani, S., & Samadifard, H. R. (2018). Correlation of spiritual well-being with spiritual intelligence and emotional intelligence among students of Mohaghegh Ardabili University [In Persian]. *Journal of Health Promotion Management*, 8(4), 1-7. <https://doi.org/10.31219/osf.io/anhcq>
- Anzola, D. (2020). Adolescence as a critical developmental period: Psychological vulnerability and identity formation. *Journal of Adolescent Research*, 35(4), 456-472.
- Balochi, A. (2018). Academic stress and lifestyle changes among adolescents: The role of social adjustment. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 8(2), 112-121.
- Cairns-Holt, N. (2012). Parent-child relationships: Creating security and emotional connection. *Journal of Family Studies*, 18(3), 245-258.
- Crocker, J., & Wolfe, C. T. (2001). Contingencies of self-worth. *Psychological Review*, 108(3), 593-623. <https://doi.org/10.1037/0033-295x.108.3.593>
- Hawley, L. L., & Germain, A. (2014). Self-criticism and self-injury: The mediating role of self-worth. *Journal of Affective Disorders*, 152-154, 76-82.
- Huang, C. (2003). Personal and social self-esteem: Conceptualization and measurement. *Journal of Personality Assessment*, 81(1), 45-57.
- Imani, M. (2021). The role of spiritual intelligence in adolescents' psychological adjustment. *Journal of Spirituality in Mental Health*, 23(2), 135-150.
- Krauss, S., Orth, U., & Robins, R. W. (2020). Family environment and self-esteem development: A longitudinal study from age 10 to 16. *Journal of Personality and Social Psychology*, 119(2), 457-478. <https://doi.org/10.1037/pspp0000263>
- Krueger, J. (2003). Self-worth and subjective evaluation: A multidimensional approach. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(6), 675-688.
- Le, B. M., & Impett, E. A. (2019). Parenting goal pursuit is linked to emotional well-being, relationship quality, and responsiveness. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(3), 879-904. <https://doi.org/10.1177/0265407517747417>
- Lee, A., & Impett, E. A. (2019). Parenting goals and parental well-being: Distinguishing self-oriented and child-oriented goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 116(5), 841-859.
- Li, W., Tan, F., Zhou, Z., Xue, Y., Gu, C., & Xu, X. (2022). Parents' response to children's performance and children's self-esteem: Parent-child relationship and friendship quality as mediators. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(10), 6012. <https://doi.org/10.3390/ijerph19106012>
- Luo, Y., Gao, W., & Liu, X. (2022). Longitudinal relationship between self-esteem and academic self-efficacy among college students in China: Evidence from a cross-lagged model. *Frontiers in Psychology*, 13, 877343. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.877343>
- Mandal, E. (2023). Shyness and self-esteem in women: The role of likeability, personal power, lovability, and self-worth conditioned by others' approval. *Current Issues in Personality Psychology*, 11(4), 310-318. <https://doi.org/10.5114/cipp/171607>
- Orth, U. (2018). The family environment in early childhood has a long-term effect on self-esteem: A longitudinal study from birth to age 27 years. *Journal of Personality and Social Psychology*, 114(4), 637-655. <https://doi.org/10.1037/pspp0000143>

- Pinto, S. (2023). Spiritual intelligence and quality of life: A systematic review. *Journal of Religion and Health*, 62(1), 210-228.
- Sahebalzamani, M., Farahani, H., Abasi, R., & Talebi, M. (2013). The relationship between spiritual intelligence with psychological well-being and purpose in life of nurses. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 18(1), 38-41.
- Sargent, J. T. (2006). Self-worth and depression in adolescence: A longitudinal analysis. *Developmental Psychology*, 42(3), 443-456.
- Senior, J. (2014). *All joy and no fun: The paradox of modern parenthood*. Hachette.
- Siddiqui, S., & Khan, M. A. (2018). Spiritual intelligence and psychological well-being among university students. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 33(2), 317-330.
- Steiger, A. E., Allemand, M., Robins, R. W., & Fend, H. A. (2014). Low and decreasing self-esteem during adolescence predict adult depression two decades later. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(2), 325-338. <https://doi.org/10.1037/a0035133>
- Weisberger, R., & Ziv, Y. (2023). Family functioning and adolescent self-worth: The mediating role of parent-child relationships. *Journal of Adolescence*, 95, 45-58.
- Zhang, B., & Lin, R. (2023). Dispositional awe and self-worth in Chinese undergraduates: The suppressing effects of self-concept clarity and small self. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(13), 6296. <https://doi.org/10.3390/ijerph20136296>
- Zhang, Y. (2022). Self-worth and psychological adjustment: Evidence from adolescent samples. *Journal of Youth and Adolescence*, 51(9), 1745-1758.
- Zhang, Y., & Lane, J. (2023). Self-worth and self-evaluation processes in adolescence. *Personality and Individual Differences*, 201, 111936.
- Zhou, Z., Tavan, H., Kavarizadeh, F., Sarokhani, M., & Sayehmiri, K. (2024). The relationship between emotional intelligence, spiritual intelligence, and student achievement: A systematic review and meta-analysis. *BMC Medical Education*, 24(1), 217. <https://doi.org/10.1186/s12909-024-05208-5>

